

1
 הלויים לא מקבלים אחוזה בארץ ישראל, הם חסרי נחלה, חסרי אחיזה בקרקע.
 חסרי נחלה מסוימת ללויים יש תחושה של גרות בארץ ישראל, כמו גר חסר נחלת
 אבות ואבות, ישנו קשר בין הלוי לגר בנתינת מעשרות: "ובא הלוי פי אין לו חלק
 ונחלה ונחלה ונחלה והיה חסר והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבועו למען יברכה ה' אלהיה
 עמך מעשה ידך אשר מעשה" (דברים יד, כט). לגבי הלויים, ה"מסע" ממשיך גם לאחר
 6
 המסע, ארבעים ושתיים אמירות של מסע. מ"ב המסעות ממשיכים דרך מ"ב ערי
 ישראל. מדוע?

2
תנועה בתנועה

11
 חסרי נחלה מוזמרים לנו כי גם כשעם ישראל יושב בארצו, ולכל אחד קרקע משלו,
 עדיין יש צורך בתנועה - רוחנית, מוסרית, אישית ולאומית. הלויים
 שלם שמופקד על תודעת התנועה.

16
 ארבעים ושתיים עוסק בתנועה, וביתר דיוק במעברים שבחינו. לא פשוט
 למקום למקום, "ויסעו... ויחגו". קשה לקום לאחר שהתיישבנו, לעקור לאחר
 לא פשוט היה כשהענן עלה במהלך מסעות המדבר ללא הודעה מראש,
 ללכת הלאה, להמשיך במסע. המסעות לא שירתו את שיקולי הנוחות
 "על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחגו" (במדבר ט, יח).

גם מעברים נפשיים אינם קלים. לא פשוט להיפרד מהרגלים. נדרשת סייעתא דשמיא
 ואמונה גדולה.

21
 התנא רבי נתנא בן הקנה חיבר תפילה בת ארבעים ושתיים מילים - "אנא בכוח".
 שבעה משפטים ובכל משפט שש מילים. זו תפילה של מעבר, של מסע. יש שנוהגים
 לאומרה במעבר בין לילה ליום בתפילת שחרית, במעבר בין חול לקודש בקבלת
 שבת, ובמעבר בין פסח לעצרת בספירת העומר. יש שאומרים אותה בלוויית המת
 במעבר בין עולמות, ויש שאומרים בקריאת שמע שעל המיטה. תפילה לקב"ה
 שיצזור לנו לבצע את המעבר בצורה ראויה. כי המסע שלנו הוא תמידי. מסעה של
 הנשמה. 26

עיר מקלט

31
 הפרשה עוסקת גם בדין רוצח בשגגה הגולה לאחת מערי המקלט, שכולן מערי
 הלויים. גם כאן ישנה גלות ונדודים, עם ממד של כפרה. אדם שרצח בשגגה, אם זה
 באמצעות אבן שנפלה או גרזן שנשמט מידיו, סימן שלא היה כל כך ערני לסכנות
 שעוללות להתרחש. אולי הוא חטא ברשלנות, שאננות ובזיזות דעת, אולי הוא
 נכנע להרגלים. השגרה מפחיתה את תשומת הלב וכך, בשוגג אמנם ובלא כוונת
 זדון, נהרג אדם. הגלות והתנועה שנגזרת ממנה מזכירות כמה חשוב לא להיכנע
 לשגרה, לא להתקבע בהרגלים. הגלות לערי הלויים, ערי המקלט, מהווה דרישה
 לעבור שינוי.

36
 את ערי המקלט מיקמו על הדרך הראשית: "תבין לה הדרך ושלישת את גבול ארצה
 אשר ינחילה ה' אלהיה והיה לנוס שמה כל רצח" (דברים יט, ג). דרך מרכזית ורחבה
 חיברה בין ערי המקלט. מי שלא שם לב לדרך נאלץ עתה ללכת בדרך ארוכה
 שתוביל אותו לעיר המקלט.

41
 לקבאת ההתנחלות בארץ וההתקבעות בה חשובה אם כן תחושת המשכיות תודעת
 המסע, עקרון התנועה שליווה את העם בנדודי המדבר.

2

על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו

47
216
הצרכים

1 **בפרשתינו** מביאה התורה את כל ארבעים ושתים המסעות של בני ישראל במדבר, וטעמים רבים ניתנו לכך. רש"י ז"ל מביא בפירושו שני טעמים, וגם המפרשים פירשו כל אחד כיד ה' הטובה עליו.

חז"ל במדרש תנחומא ובילקוט שמעוני מביאים מאמר נפלא בענין זה, וז"ל: "ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר" (דברים כט, ד). אמר הקב"ה לישראל: (ירמיהו ב, לא) שמא כמדבר נהגתי אתכם? בנהוג שבעולם, מלך בשר ודם שיוצא למדבר, שמא מוצא שם שלוח או אכילה ושתיה כשם שהוא מוצא בפלטין שלו? – ואתם הייתם עבדים במצרים והוצאתי אתכם משם והרבצתי אתכם תחת ענני כבוד, והעמדתי לכם שלושה גואלים משמשים אתכם: משה ואהרן ומרים וכו'. בנהוג שבעולם, אדם מקבל אורח – יום ראשון שוחט לו עגל. יום שני – תרנגולים. יום שלישי – קטניות. יום רביעי – ממעט והולך. לא דומה יום ראשון כיום אחרון. יכול אף הקב"ה כן? תלמוד לומר (דברים ב, ז): "זה ארבעים שנה ה' אלוך עמך" – יום אחרון כיום ראשון" ע"כ. ואולי מטעם זה התורה האריכה במנין המסעות.

6

11

אולם באמת נראה לומר טעם אחר. דהנה אחד הדברים המופלאים ביותר בתולדות העמים, הוא, הישרדותו של עם קטן, עם שנרדף בין האומות, עם שבניו נשחטו ונעקדו על מוקד מזבח קידוש ה', עם שנלחם על זכותו לחיות ולהתקיים עד עצם היום הזה. ולעומת זה עמים אחרים שלא נרדפו בכזו אכזריות אם בכלל. נעלמו כלא היו ולא נשאר מהם שריד ופליט. זאת ועוד, זה קרוב לאלפיים שנה מאז חורבן בית שני, וכל השנים הללו עם ישראל מצפה וממתין לגאולה ולבנין בית הבחירה. כל השנים הללו עובר עם ישראל נסיונות של: מדבר, אש, ומים – והוא אינו מתייאש ואמונתו אינה נפגמת, ואדרבה, הולך ומתחזק באמונתו, וכפי שאומרים אנו מידי יום בייג העיקרים "אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח, ואף על פי שיתמהמה, עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא". ויתירה מזו מאז נכבשה הארץ ע"י יהושע, גלו ישראל כמה וכמה פעמים בגלויות שונות וקשות, אכלו מרורות אשר אומות העולם האכילום, ובכל זאת, עם ישראל בבל הדורות, עיניו צופיות אל הארץ המובטחת, עליה הוא חולם עליה מתפלל, ומה אינו עושה כדי להגשים את מאוויו להגיע אל הארץ המובטחת. שום צרה ושום סבל אינו עומד בפני אומה זו כדי להגשים את ציפיותיה.

16

21

26

אלו הם דברים שהשכל האנושי הפשוט לא יבינם. אולם לכשתעמק בדברים נמצא ששלושה תנאים הביאו את עם ישראל למצב מיוחד זה. התנאי הראשון הוא תלוי במוצאו

של העם הזה, ומוצאו הוא מהאבות הקדושים, שם הוא השורש ומשם הכת, וכך הענפים גדלים משורש קדוש זה. התנאי השני הוא היעוד, אם יש יעוד ומטרה אליה האדם שואף להגיע, הרי הדרך תהא קשה אשר תהא, יוכל לה. התנאי השלישי הוא ההליכה עצמה, הדרך שבין המוצא והיעד, אם אותה דרך היא בדרך ה', בדרך התורה והצניעות, כי אז גם התנאים האחרים יכולים להתגשם, אבל אם הדרך היא עקלקלה מבחינה רוחנית, אז אין כל ערך למוצא וגם לא ליעוד, משום שהמקשר בין אלה צריך שיהא קודש לה', דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום.

31

36

בזה נבין מה שהתורה מכפילה את לשון הפסוקים בתחילת הפרשה: "ויכתוב משה את מוצאייהם למסעיהם על פי ה', ואלה מסעיהם למוצאייהם". הרי לנו שלושה תנאים בפסוק: התנאי הראשון "מוצאייהם למסעיהם". התנאי השני "על פי ה'". התנאי השלישי "ואלה מסעיהם למוצאייהם". ראשית צריך להיות "מוצאייהם למסעיהם", כשיש "מוצא" ממנו יוצאים אל המסע, כי אז ניתן לצאת בנקל, וכמו שאומר בלעם בפרשת בלק (כג, ט) "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו" וגו' ומפרש"י: "אני מסתכל בראשיתם ותחילת שורשיהם, ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו ע"י אבות ואמהות". ומשום כך בסוף הפסוק מציינת התורה כי יש "יעוד" למסע וכמו שנאמר "ואלה מסעיהם למוצאייהם", והיעוד הוא אל "ארץ חמדה טובה שרצית והנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה". והדרך עצמה היא "על פי ה'", כמו שנאמר במסעות "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו", וכמו שראה אותם בלעם כשאמר "מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל" (כד, ה) ומפרש"י: "על שראה פתחיהם שאינן מכוונין זה מול זה", כלומר נסעו בקדושה ובצניעות בדרך התורה.

41

46

וזהו הסוד והיסוד. אותם ארבעים שנה של מסעות על פי ה', מסעות שיש להן "מוצא" ויש להן "יעוד", הם הם שנתנו את הכת והאמונה לעם ישראל בכל מסעיהם ובגלויות השונות.

51

3

1 בהיותינו היום כאן בארץ הקדש, התגשמו בכך ב' התנאים: של "המוצא" ושל "היעוד", אולם התנאי האחר של ההליכה הארוכה בגלות "על פי ה'", עדיין לא זכינו להתגשמותה, באשר עינינו הרואות את אותם יהודים רבים שהתרחקו ממוצאם, התרחקו מיהדותם והלכו לרעות בשדות זרים. ואין לנו אלא לשאת תפילה לאבינו שבשמים שיחזירם בתשובה שלימה, ואז נזכה בעו"ה להתגשמות הגאולה העתידה במהרה בימינו

5
ע

1 כח. עוד שם במדרש³⁸⁴, בפסוק "זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה"³⁸⁵ — "מהו לכם" — לכם היא ראויה. משל למלך שהיו לו עבדים ושפחות. והיה משיא לעבדיו שפחות מן אוסיא³⁸⁶ אחרת, ולשפחותיו עבדים מן אוסיא אחרת. עמד המלך וחשב בדעתו, אמר: העבדים שלי והשפחות שלי, מוטב שאשיא עבדי לשפחותי, שלי לשלי. כך כביכול אמר הקב"ה: הארץ שלי, שנאמר 'לה' הארץ'³⁸⁷, ואומר 'כי לי הארץ'³⁸⁸, וישראל שלי הם שנאמר 'כי לי בני ישראל עבדים'³⁸⁹ — מוטב שאנחיל ארצי לעבדי, שלי לשלי, לכן נאמר 'זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה'³⁸⁵, עכ"ל המדרש.

6
6
אם
הנני
שואל
על יבנה

11 ויש להקשות — מה צורך היה לחז"ל במשל הנ"ל. הוי להו למימר בסתם: בארץ ישראל כתיב "לי", ובישראל כתיב "לי" וכו'. גם קשה, למה הביא המדרש פסוק "כי לי בני ישראל עבדים", הוי להו להביא את הפסוק שנאמר במתן תורה "ואתם תהיו לי" וכו'³⁹⁰, למה הזכירו כאן את הפסוק הנאמר בישראל בעת שהמה בבחינת עבדים?
ויש לפרש, דקשה היה למדרש, למה כתיב "אשר תפול לכם בנחלה". שיחס הכתוב

הנחלה לארץ, שהיא מעצמה תפול לכם. "זאת הארץ אשר תנחלו" היה ליה למימר, שהנחלה באה מצד ישראל ולא מצד הארץ? ועל זה הביא את המשל הנ"ל לתרץ את הכל. דנחזי אנן במלך שיש לו בנים, ודאי שלא על דעתו כלל להשיא בניו לעבדים ושפחות דעלמא, אלא ישיא אותם ברומה לו. אבל עבדיו ושפחותיו לא יקפיד מלהשיאם לעבדים ולשפחות דעלמא. אבל התיישב אח"כ, דגם בעבדיו ושפחותיו מוטב להשיאן שלו משלו ולא מדעלמא. דעכ"פ מוטב לעשות כן, דעל זה יורה לשון מוטב, היינו — אף דגם זאת טוב אבל זאת מוטב קצת יותר. וכבר ידענו ממאמר חז"ל³⁹¹, דבזמן שעושיין רצונו של מקום אנו בנים למקום, ובזמן שח"ו אין עושים רצונו הויין עבדים, ועפ"ז, אתי שפיר הכל. דודאי בזמן שישראל עושים רצונו של מקום ונוהגים כשורה וזכריו והויין בנים למקום — אז לא היתה שום הוא אמינא שלא להם תהיה הארץ, דאז השידוך הוא ענבי הגפן בענבי הגפן³⁹². אבל כשח"ו אין עושים רצונו של מקום והויין בבחינת עבדים — אז היו יכולים לחשוב, כיון שישראלים הויין רק עבדים אולי ישיא הקב"ה את הארץ לעבדים דעלמא, המה אומות העולם. על זה הביא המדרש משל הנ"ל, שגם אפילו בעת שישראל הויין רק בבחינת עבדים, היינו שאין עושים רצונו של מקום — מוטב להשיא את הארץ שלי בשלי, ועפ"ז, אתי שפיר במשל שהביאו לרמז דגם בעת שיהיו ישראל בבחינת עבדים, היינו שאין עושיין רצונו, ח"ו — אפילו בעת הזאת רוצה הי"ת בשידוך של ישראל עם ארץ ישראל. ועל כן דייק המדרש והביא הפסוק "כי לי בני ישראל עבדים" — לרמז על זה, על עת שהמה בבחינת עבדים, ולא הביא את הפסוק של מתן תורה, דאז מיירי בעת ששומעין בקולו, כמו שנאמר שם "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי"³⁹³. ואתי נמי שפיר מה שנאמר "אשר תפול לכם בנחלה" ולא כתיב "אשר תנחלו", משום שאז הו' משמע "אשר תנחלו" — מצד עצמכם היתם ראויים לכן, ושייך יחוס הנחלה לישראל שהיו ראויים לזה, והיה מיירי דוקא בזמן שעושים רצונו יתברך. על כן כתבה התורה "אשר תפול לכם" — היינו, שהארץ תפול לכם מצד רצון האב"ג ולא מצד כשרות מעשיכם, אלא מצד יחס הארץ שאמרה: מוטב ליפול לכם מלעבדים אחרים, וכמשל הנ"ל. ואתי שפיר הכל בפירוש דברי המדרש הנ"ל, והדברים מתוקים בס"ד.

16
26
31
36

עכ"פ, מבואר בחז"ל ובתורה, שלעולם הוא רצון הבורא שישראל ישכנו בה בארצו הקדושה, אפילו בעת שח"ו המה בבחינת אינו עושיין רצונו של מקום ואינם ראויים מצד עצמם לכן.
שוב מצאתי בפירושו כן, במדרש איכה³⁹⁴ בפסוק "זכור תזכור"³⁹⁵, שאמר הקב"ה: "הלואי יהון בני עמי אע"פ שמקניטין אותי, הה"ד מי יתנני כמדבר מלון אורחים"³⁹⁶ — אמר הקב"ה: הלואי יהון בני עמי כמו שהיו כמדבר שהיו מלינין עלי". ודוק.

41

1 והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם ונס שמה רוצח מכה נפש בשוגג (לה, יא). הזהירה התורה בהטבת הבריות, גם לרוצחים, להכין להם ערי מקלט. ואמרו במס' מכות (י). "יודע הי' משר' שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ כנען ואמר מצוה שבאה לידי אקיימנה". ואמרו שם "מזרחה שמש, הזרחה שמש לרוצחים". ואמרו (שם) "מפני מה זכה ראובן להתחיל בהצלה מפני שפתח בהצלה שנה וישמע ראובן ויצילהו מידם". הרי שגם ברוצחים מצוה גדולה ורבה להטיב להם, וגם ברוצחים במזיד אמרו "ושפטו העדה והצילו העדה" לחפש להם זכות. ומה נואלו בני אדם, שכשיראו

7
אם
שם

9

איזה אדם עובר עבירה מתגברים כשנאתם אליו עד לירד לחייו ושלא להחיותו, וכשחוק יחשב להם להחיותו. אבל לא כן דרך התורה. ואמר דהע"ה במזמור לאסף (תהלים פב, ז) "אכן כאדם תמותון", ולא יעלה נשמותיכם למעלה כשביל עון שלא ישפטו דין עני ואביון, ולא עוד אלא שימוטו כל מוסדי ארץ בעבור זאת. הרי לנו גדול הענין וחיוכו האדם להכניס את עצמו בהטבת זולתו. ובאמת כשקובע האדם עצמו באיזה ענין, מתרפה הוא בענין אחר. למשל, מי שעוסק בחזק התורה מתרפה הוא בענין האהבה והטבה לבריות, כי השכל שלנו דל הוא להקיף כל הפרטים במשקל השרה, וע"כ עלינו להתחזק בזה הרבה להטיב מדותינו וטוב לנו. (מחור"מ ח"ב כא)

8
פ"ב

וכן למדנו מדבריו של הרה"ג ר' פינחס פרידמאן שליט"א על הפסוק (דברים כה-יג), לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה. שבלוחות יש אבן אחת של בין אדם למקום, ויש אבן שניה של בין אדם לחבירו, ויש שעושים אבן אחת גדולה, שרק שמים לב על מצוות שבין אדם למקום, ואילו את האבן השניה של בן אדם לחבירו מקטינים ולא שמים עליה לב. ומאידך יש שעושים את האבן של בן אדם לחבירו גדולה, ומקטינים את האבן הראשונה, של מצוות בן אדם למקום. וזהו שרמזו הכתוב שהעיקר הוא להדגיש ב' האבנים, לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה. דניאלה שינא ע"ה השותה ב' האבנים, והמליכה גם את הקב"ה ולהבדיל המליכה את בני האדם. יהי רצון שנמשיך הלאה בערכים הנ"ל, ונזכה לזמן של תחית המתים, ולבנין בית המקדש במהרה בימינו, אכ"ר.

9
א/ארי זכור
ח/אכ"מ
ז/א"ז

ושפטו העדה וגו' והצילו העדה לה, כד-כה

רבי אחד היה מקרב אל ביתו את המון העם הפשוט ונוהג בהם מנהג של ידידות רבה.

רבי - טען כלפיו אחד מחסידיו - מדוע אתה מקרב אותם כל כך וחרי הם מלאים חסרונות כרימון?!...

אדרבה - השיב הרבי - אני רואה שהם מלאים מעלות כרימון! אני איני רואה דבר! החציף החסיד תשובה לרבו.

לימים בא אותו חסיד לפני הרבי והראה לו צרור של אבנים טובות שהציעו לו כעסק. אבן זו - אמר החסיד בהצביעו על אחת מהן - היא ממש נפלאה!

אני איני רואה בה דבר! אמר הרבי.

נו טוב - הפטיר החסיד - באבנים צריך להיות "מבין"...

ואני אומר - השיב הרבי מיד - שביהודים בני אברהם יצחק ויעקב צריך להיות "מבין"!

10
וקראת
לשון
א"ת
א"ת

אבל מה שרוצח בשגגה גולה, הוא להשקיט נפש גואל הדם, כדי שלא יראה את זה שאירעה המכשלה הזו על ידו. ונתלתה חזרתו במות האיש שהוא הגדול בבני אדם והיותר אהוב על כל ישראל¹⁷, כי בכך תשקוט נפש הנפגע אשר נהרג קרובו, כי דבר זה בטבע האדם, כל מי שאירעו מפגע אם נפגע זולתו בכמותה או יותר המורה ממנה מוצא בכך נחמה על פגועו¹⁸, ואין בפגעי מות בני אדם אצלינו קשה יותר ממות כהן גדול.

11
אזכה
נפלאים
א"ת

5

Awareness of the suffering of others is a partial consolation.

כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדל ואחרי מות הכהן הגדל ישוב הרצח אל ארץ אחזתו. (במדבר ל"ה כ"ח)

If a person kills someone unintentionally, a relative of the deceased might try to kill him and he must stay in a refuge city.

"FOR HE SHALL STAY IN HIS CITY OF REFUGE UNTIL THE DEATH OF THE HIGH PRIEST, AND AFTER THE DEATH OF THE HIGH PRIEST THE MURDERER SHALL RETURN TO THE LAND OF HIS POSSESSION." (*Bamidbar* 35:28)

(12)

אולי
through
כ"ח

| The Rambam offers this explanation for the death of the High Priest being a time of release for the person who killed someone unintentionally. The nature of a person who suffers a serious misfortune is that his own suffering becomes somewhat alleviated if he sees that others have also suffered in a similar manner. The death felt most strongly was the death of the person holding the exalted position of High Priest. Therefore when the High Priest died, it was a partial consolation to the relatives of the deceased and they would no longer feel the passion for revenge. (*Moreh Nevuchim*)

6 (This is a very important idea for helping us cope with our own suffering. When you personally are in some emotional pain, your suffering is increased by the thought, "I am the only one who suffers so much." But if you will just open your eyes and ears to the suffering of other people in the world, you will gain a more realistic perspective on your own suffering. Regardless of what your

and many are suffering even more. This awareness takes away the feeling that you are exceptional. While it is true that even though others are suffering, your own pain still hurts, nevertheless the degree you feel pain is based on your subjective evaluation of it. By being aware of the suffering of others your evaluation of your own suffering makes it much easier to cope with.

26 A strong word of caution. When someone is suffering, he will usually hate to hear, "But so and so is suffering more than you," or "You are not the only one with problems." Feel empathy for the suffering of others. When someone sees that you personally feel the pain he is experiencing, it makes the burden lighter. A most important rule to remember in communication is that the meaning of what you say is the results you get. Do not just think about what you would like to say when someone is suffering. Be aware of the reaction of the person you are talking to. If what you say is helpful, wonderful. If not, you could be causing the person even more pain. If in doubt, ask the person, "Is what I am saying helpful?" A person might say yes out of embarrassment, so note his non-verbal reactions to what you say.

36

(6)